

A ODISEA DO "NOVO EMDEN"

Por: José Miguel Besada Fernández

É difícil imaxinar que na realidade, un barco de pesca pequeno - sobre 13 metros de eslora, cun motor rudimentario de 36 CV cunha velocidade de 7 millas, fabricado fai uns 70 anos -, tivera un destino tan interesante ó longo da súa dilatada existencia, como é o caso do "Nuevo Emden" de O Grove.

A súa existencia quedou marcada por conflitos bélicos e políticos tan distantes no espacio e no tempo como a Guerra Civil Española, a Segunda Guerra Mundial e a Revolución Cubana de Fidel Castro, xunto coa corrupción e o atraso dos países caribeños.

Patrón do "Juanito" Juan Aguiño

Esta historia é rica polos acontecementos sociais e históricos vividos, así como tamén pola serie de persoas de todo tipo que interveñen directa ou indirectamente. Pero todo isto non é para ser relatado neste pequeno artigo, pois requiriría un estudio

máis amplo e profundo de carácter sociolóxico, histórico, literario e incluso de náutica. Por iso, aquí tratarase principalmente sobre o barco, símbolo e protagonista desta verdadeira Odisea que é unha alegación da loita e tesón contra a guerra, as inxustizas e a corrupción así como da fe en si mesmos para loitar contra as adversidades.

DE O GROVE A CONCARNEAU (BRETAÑA FRANCESA)

Co barco, propiedade de Antonio Vila e Juan Aguiño (o principal protagonista desta Odisea), co patrón Manuel Otero, ata completar unha tripulación de 17 homes, nun momento crucial da Guerra Civil, o 16 de agosto de 1937, ben por temor a represalias políticas, á incorporación ó Frente, ou ante un posible comiso do barco, pero sobre todo por buscar a liberdade, decidiron exiliarse a Francia, poñendo rumbo a Bretaña, zona moi vinculada a Galicia no tema da pesca.

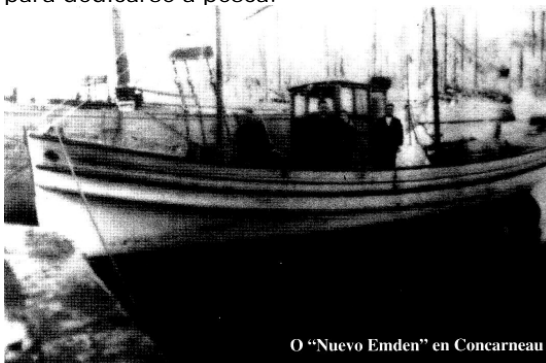
O primeiro porto que tocaron foi Guilvinec, pero logo foron para Concarneau onde se instaloron definitivamente e é aquí onde xa empezaron os problemas. As autoridades francesas non lles permitiron a pesca comercial polo que tiveron que busca-la vida por onde puideron, traballando en distintos oficios que non eran o propio deles: a pesca. Como consecuencia desta difícil situación, foise xestando a idea de irse para América.

Finalizada a Guerra Civil Española en Abril de 1939, as autoridades españolas dan a orde de que regresen co barco, coa que non estaban de acordo e, para evitalo, poñen o barco baixo pavillón francés seguindo coa

idea e facendo as xestións para levar o barco nas bodegas dun mercante cara a Venezuela. Pero o 3 de setembro do mesmo ano estala a Segunda Guerra Mundial que trastorna tódolos plans que tiñan, pois, para empezar, as autoridades francesas inmovilizan o barco incluso sacándolle pezas do motor, polo que os tripulantes volveron a pasar serias dificultades ó non poder volver a recupera-lo traballo da pesca.

No ano 1942, en plena guerra, o exército alemán tomou o pobo e entón o barco volve á actividade recuperando as pezas do motor, pero pronto foi requisado para reconvertelo en transporte de tropas e avituallamento das tropas das illas próximas; incluso o equiparon cun canón antiaéreo e foi tamén usado como remolcador.

A Bretaña foi unha rexión moi castigada nesta guerra e, ante os continuos bombardeos ingleses, os ocupantes alemáns minan o porto cos barcos dentro, polo que o "Nuevo Emden" vai a pique, sendo replotado máis tarde. Rematada a guerra no ano 1944, as autoridades francesas volven outra vez a facerse cargo do barco, devolvéndoo máis tarde e en moi mal estado ós seus donos no porto de Benodet, pero sempre coas mesmas trabas das autoridades marítimas francesas para dedicarse á pesca.

O "Nuevo Emden" en Concarneau

Para poder zafarse de tanto control e volver a pescar, que era o deles, cámbianlle de nome ó barco polo de "Zorija", pero tampouco deu resultado porque esixíanlles que o persoal técnico do barco tiveran nacionalidade francesa. Ante esta insalvable dificultade, por uns informes que tiveron, decidiron irse co

barco a Marsella, xa que parecía que alí non había tanto control.

Esta viaxe do barco foi moi pintoresca, a través do interior de Francia, entrando por Burdeos ó longo do Canal do Mediodía, con 150 esclusas, ata Sète. Tamén esta resultou ser unha viaxe inútil pois tampouco os deixaban pescar, regresando outra vez a Concarneau onde se integraron, coa complicidade das autoridades francesas, nunha cooperativa de pesca ó mesmo tempo que esperaban unha indemnización pola incautación do barco que non chegaron nunca a recibir.

Fracasados tódolos intentos para quedarse en Francia a traballar dignamente no seu oficio e, ante unha oferta de Guatemala que invitaban e daban facilidades para emigrantes en actividades pesqueiras, fixeron as xestións para levar o barco nun mercante cara a aquel país, xestións nas que fracasaron, polo que decidiron aprovisionar o pequeno barco pesqueiro para cruzalo Atlántico

RUMBO A AMÉRICA

O 8 de setembro de 1948, Juan Aguiño Vidal con tres tripulantes e un invitado, parten de Concarneau cun permiso camuflado, cruzando a costa galega cara a Casablanca para recargar, permanecendo alí tres días; despois dunha avaría, arriban en Dakar onde permanecen un mes para carenar e reparar mellor o barco. Neste país, Senegal, contactan con exiliados e emigrantes que ían para Venezuela e deciden ir cara alí tamén.

Tripulación do Nuevo Emden

Pasan pola costa da Guayana Francesa e á altura de Trinidad Tobago abriuse unha vía de auga no barco, polo que tiveron que atracar no porto de A Guaira onde non foron ben recibidos, xa que non querían inmigrantes; despois de reparar o barco, e a pesar das malas noticias que recolleron sobre a riqueza pesqueira de Guatemala, non desistiron de ir a aquel país o 27 de decembro de 1948, facendo escala antes en Puerto Cortés (Honduras) para reparar tamén outra avaría. Aquí permaneceron unha semana con certas dificultades, ata que por fin chegaron ó seu destino, planeado desde Francia, o 2 de xaneiro de 1949 en Puerto Barrios, na república Guatemalteca onde, increíble, despois de tantas dificultades e trabas que lles puxeron noutros países, foron recibidos cunha grande apoteose, con banda de música e discurso e ata os levaron en avión á capital, concedéndolles entrevistas e alcanzando grande popularidade.

Guatemala, país que tanta ilusión creou, non resultou ser Eldorado. As axudas oficiais eran escasas, a pesca era dificultosa e escasa e o consumo de peixe non era habitual entre aquelas xentes; tanto foi así que callou a desilusión, volvendo a pasar certas penurias. Tras estas dificultades, proxectaron ir á costa mexicana do Pacífico, pero desistiron ante as boas perspectivas que parecía ofrecer Cuba, polo que decidiron poñer proa cara a La Habana.

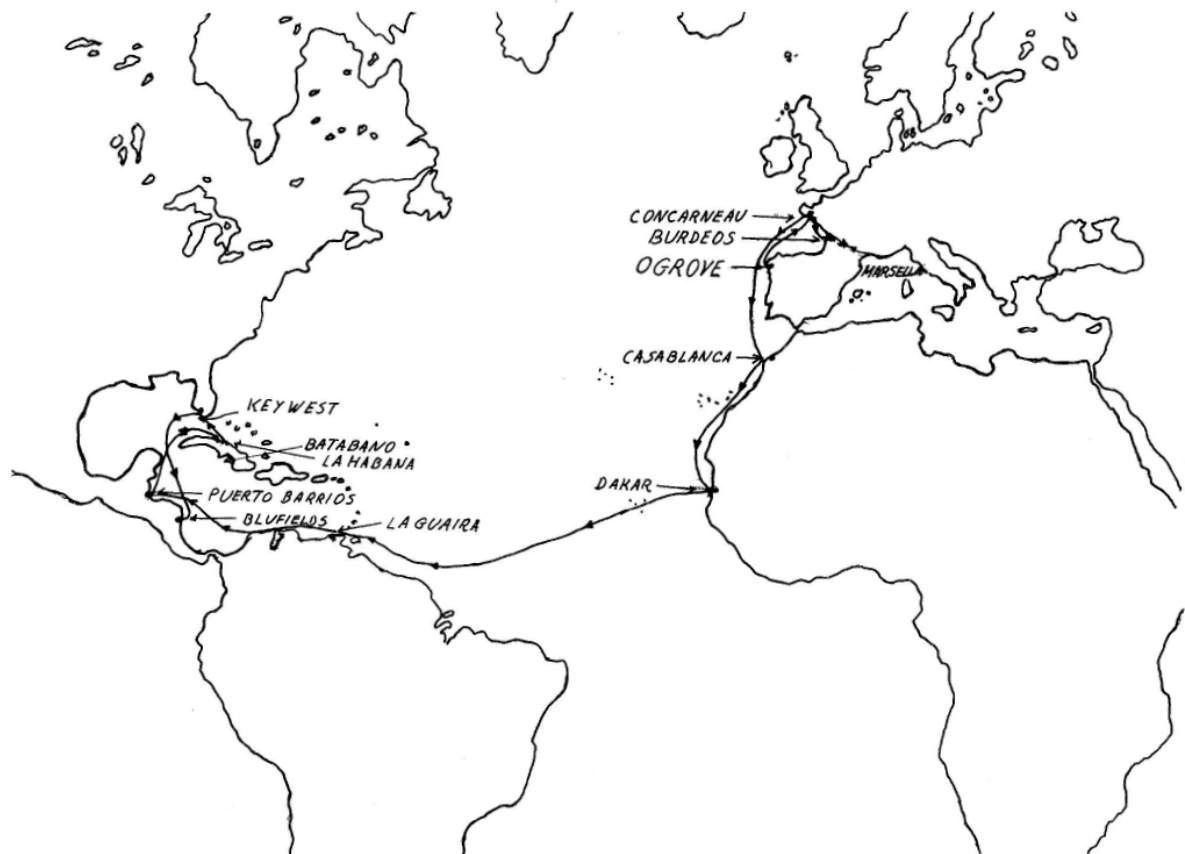
A CUBA

A pesares de que o traxecto entre Guatemala e Cuba era máis curto comparado coas peripecias das viaxes anteriores, tamén lles resultou complicado debido a que colleron unha forte tormenta tropical que estivo a piques de afundir a embarcación no verán de

1950. Xa en Cuba e polo deterioro do barco e dos trámites burocráticos dun país corrupto, o barco permaneceu case un ano no dique seco, volvendo logo ás súas actividades, especializándose na pesca do camarón entre a costa cubana e a península de Florida.

Aquí parece que chegou definitivamente a estabilidade despois de 14 anos de loita incesante, e xa ben establecidos, renovaron o barco cambiándolle outra vez de nome, "Juanito". Agora establecidos definitivamente na localidade de Batabanó e tras seis anos de bonanza, xa hai plans de futuro, reclamando á familia para fundar unha empresa que quedou truncada coa chegada de Fidel Castro ó poder en 1959. Racha todo o esquema regresando a España os seus familiares: a súa dona e o seu fillo. O barco quedou obrigatoriamente incorporado na "Cooperativa de pescadores da Praia Florida" e Juan Aguiño regresa a España o 16 de xuño de 1962 con problemas económicos a causa do sistema cubano.

Ó cabo de oito meses, regresa a Cuba onde a situación incluso empeorou, atopando o barco en peores condicións pola desidia da administración. Mentres tanto, proxecta saír deste país e, con dificultades consígueo chegando ó porto norteamericano de Key West. Ó non poder pescar neste país por trámites legais, decide marchar a Nicaragua para traballar de novo na pesca do camarón que era a súa especialidade desde os tempos de Cuba pero, ó igual que en Guatemala, a escaseza de pesca, a corrupción dos funcionarios e a desidia dos tripulantes, entre outros factores, fan que Juan Aguiño, canso e desanimado, venda o barco a unha compañía norteamericana por 10.000 dólares para regresar definitivamente a España no ano 1965.

Bibliografía:

- Francisco de Luis Martín e Luís Arias Gonzáles. "De o Grove a Cuba (1937-1964). Memorias de Juan Aguiño: pescador y exiliado". Edicións do Castro, 2000.
- Testimonios de Arturo Meis
- Datos recollidos de veciños de O Grove